

Planlama Yaklaşımları

Doç.Dr. Çağdaş Erkan AKYÜREK

Planlama Modelleri

- Kapsamlı rasyonalizm
- Karmaşık gözlem
- Artırmacı yaklaşım

Uygulamada herhangi bir planlama sürecini böyle net bir şekilde sınıflandırmak zordur.

Kapsamlı Rasyonalizm

- Geleceğe dair kararlar geniş mantıklı aşamaların sıralanmasını gerektirir.
- Bu tip mantıksal aşamalardan oluşan bir seride hata olması çok zordur ve ideal bir dünyada çok az yönetici bu sürecin doğruluğundan şüphe duyacaktır.
- Ancak uygulamada böyle bir yaklaşımın karşı karşıya kaldığı bir takım zorluklar olacaktır.

Karmaşık Gözlem

- Böyle kapsamlı bir sistemin işletilmesinin zorlukları karmaşık gözlemin savunucularınca öne sürülmüştür.
- Bu noktada ***planlamanın dikkati belirli konulara odaklanarak hareket alanının daraltılması*** yönünde ölçülüp biçilip bir karar alınmıştır.

Karmaşık Gözlem

- Karmaşık gözlem (Etzioni 1967) önce sağlık sektörünün bir bütün olarak taranmasını, ardından planlama eylemi için seçilen alanların detaylı biçimde incelenmesini içermektedir.
- Bu tip bir yaklaşım zaman ve bilgi kaynağı açısından daha makul maliyetlere sahiptir.
- Alternatifler için öncelikli alanların seçimi planlamanın gerçeklerini yansıtmaktadır.
- Ancak yine temel bir soru karşımıza çıkmaktadır:
“Böylesi bir tarama hangi zeminde gerçekleştirilecek, neye dayanılarak gerçekleştirilecek?”

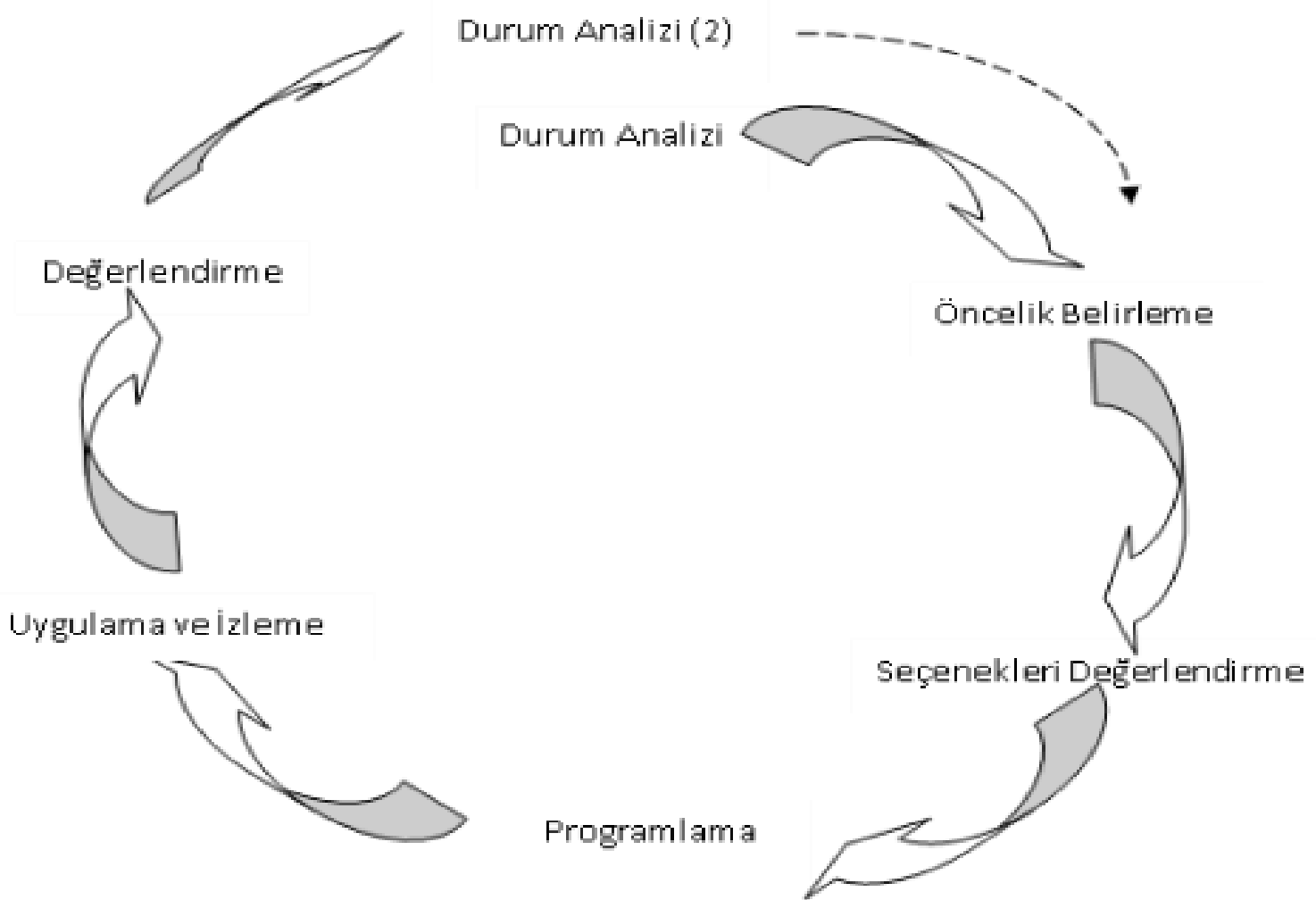

Artırımcı Yaklaşım

- Önceki yaklaşımlardan farklı olarak ***planlamanın politik yönüne ağırlık veren*** bir yaklaşımdır.
- “Politik” terimi burada ideolojik ve parti programlarındaki hususları barındırsa da bunlarla sınırlı değildir.
- Yaklaşım, o toplum içerisindeki farklı çıkar gruplarının sınıf, istihdam veya iş, ikamet, profesyonel ya da ticari birlikler, din, etnik köken, cinsiyet veya diğer değişkenler gibi bireylerin değerlerini ve eylemlerini belirleyen faktörlere dayalı olarak doğasına ve etkilerine yönelik analiz ve faaliyetleri kapsamaktadır.

Gerçekçi Rasyonel Planlama

Durum Analizi

Sürecin ilk adımı mevcut durumun değerlendirilmesidir. Bu aşama mevcut durumu çeşitli bakış açılarından değerlendirir:

- Demografik özellikler de dahil olmak üzere nüfusun mevcut ve gelecekteki özelliklerini inceler,
- Alanın fiziksel ve sosyo – ekonomik özellikleriyle, altyapısını inceler,
- Mevcut sağlık politikalarını kapsayacak şekilde politika ve politik çevreyi analiz eder,
- Toplumun sağlık ihtiyaçlarının analizi önemli parçalarından biridir,
- Hem sağlık hizmetleri sektörü hem de diğer sektörlerce sunulan hizmetlere bakar. Sağlık hizmetleri sektörü ele alınırken örgütsel düzenlemelerle birlikte sağlık hizmeti tesisleri, bunların kullanımları ve hizmet boşluklarına odaklanılmalıdır.
- Durum analizi ayrıca hizmet sunumunda kullanılan kaynakları ve hizmetlerin mevcut verimlilik, etkililik, eşitlik ve kalitesini incelemelidir.

Öncelik Belirleme

- Planlama döngüsünün ikinci adımı örgütün hedefleri ve amaçları arasında bir başka deyişle ulaşmak istedikleri arasında bir hiyerarşinin belirlenmesidir.
- Özellikle sağlık ihtiyaçları ve örgütün ya da devletin geniş çaplı politik amaçları bu bağlamda etkili olacaktır.
- Herhangi bir gerçekçi planlama sistemi belirlenen önceliklerin o sosyal ve politik iklim içerisinde ve ***uygun olan kaynaklar bakımından uygulanabilir olmasını sağlamalıdır.***
- Bir planlama dönemi içerisinde sadece bazı problemler tanımlanır. Bu öncelik problemlerinin seçimi için açık kriterlere ihtiyaç vardır. Bu kriterler politik uygulanabilirliği içermelidir.

Seçeneklerin Değerlendirilmesi

- Üçüncü aşama belirlenen amaç ve hedeflere ulaşmak için başvurulabilecek çeşitli alternatif stratejilerin belirlenmesi ve değerlendirilmesini kapsamaktadır. Herhangi bir hedefe ulaşmanın pek çok yolu olabilir.
- Örneğin çocuklarda kötü beslenme düzeyini beş yıl içinde % 25 azaltmak bir hedef ise, bunu yapmanın birden çok yolu olacaktır: destekleyici beslenme programları, gelir getirici projeler, uygulama bahçeleri vb... Bu aşamada çoğunlukla çeşitli yaratıcı fikirlerin oluşması önemli olsa da bu ***seçenek listesinin çok da karmaşık olmayan bir analizle azaltılarak makul kısalıkta bir listeye dönüştürülmesi*** daha önemlidir.

Programlama ve Bütçeleme

- Seçenek değerlendirme aşaması planın bir kısmını oluşturacak olan ***stratejilerin seçimi ile sonuçlanır.***
- Bu süreç her bir öncelik alanında ve ilgili hedeflerle ilgili olarak yürütülecektir.
- Programlama aşamasında önceki kararların sonuçları, her biri bir bütçeye sahip olan bir dizi programa dönüştürülür. Bunun sonucunda bir plan dönemindeki faaliyetlerle ilgili niyeti ortaya koyan plan belgesi ortaya çıkar.

Uygulama ve izleme

- Bir sonraki aşama, planın uygulamaya konulmasını kapsamaktadır.
- Bu aşamada geniş strateji ve programlar daha özgün zamanlaması ve bütçelemesi yapılmış görev ve eylemlere dönüştürülür, daha operasyonel bir planın ya da bir iş planının çizilmesini içerir. Bu daha önce de bahsedilen ***eylem planlamasıdır.***
- Bu sürecin temel kısımlarından biri de hayata geçirilen uygulamaların izlenmesidir.

Değerlendirme

- Son olarak, planın değerlendirme süreci bir sonraki durum analizinin temelini oluşturacaktır.
- Değerlendirme daha önce seçeneklerin değerlendirildiği aşamanın pek çok özelliğini paylaşmaktadır.

Kaynak

- Green, A. (2007) «An Introduction to Health Planning for Developing Health Systems», Oxford University Press, 3rd Ed.